

Alvin Lucier - I'm Sitting in A Room

Is Alvin Lucier klankonderzoeker of componist? Dat is een vraag die je zou kunnen stellen bij het beluisteren van zijn muziek. In zijn werk neemt hij muziek en luisteren keer op keer onder de loep. Wat betekent het om te luisteren? Waaruit bestaat muziek? Of beter, hoe werkt klank? Tekst Jan Nieuwenhuis Beeld Roulette.org

Alvin Lucier groeide op in Nashua, New Hampshire. Daar werd hij in 1931 geboren in een muzikale familie. Zijn vader speelde viool en zijn moeder piano. 's Avonds werd er gezongen aan de eettafel en improviseerde Alvin de tenorpartij.

Eind jaren vijftig kreeg hij compositieles van Lukas Foss en Aaron Copland. Hij leerde de basis van het componeren en schreef neoklassieke stukken in de stijl van Stravinsky. Na zijn opleiding in Amerika vertrok Lucier met een studiebeurs naar Italië. Voor het eerst kwam hij in aanraking met het werk van John Cage en David Tudor. Hun werk maakte grote indruk op Lucier. Samen met Robert Ashley, David Behrman en Gordon Mumma richtte hij in de voetsporen van Cage in 1966 de Sonic Arts Union op. Cage componeerde in 1952 het stuk 4' 33". Er staan geen noten in de partituur, de uitvoerder speelt niks. Het muzikale materiaal bestaat uit elk geluid dat te horen is tijdens een uitvoering van het stuk. Dat kan een langrijdende auto zijn, of het protest van het publiek. Cage waardeerde elk geluid als muziek. De Sonic Arts Union ging nog een stap verder door geluid te ontleden en fysieke eigenschappen als zodanig als uitgangspunt van een compositie te nemen.

VLEERMUIZEN EN HERSENGOLVEN

Veel van Luciers composities gaan over akoestische fenomenen. *Vespers* bijvoorbeeld gaat over echolocatie. Uitvoerders produceren korte geluiden in een regelmatig ritme. Het geluid weerkaatst tegen muren en mensen. De aanwezigen tasten op hun gehoor de ruimte af. De grootte van de zaal en de locatie van objecten en mensen wordt zo bepaald. Iedereen navigeert door het concert zoals vleermuizen bewegen en op insecten jagen. In het stuk toont Lucier hoeveel goed luisteren vertelt over de ruimte waar je bent.

Of neem *Music for Solo Performer* uit 1965. In dit stuk gebruikt Lucier alfagolven om geluid op te wekken. Dat zijn

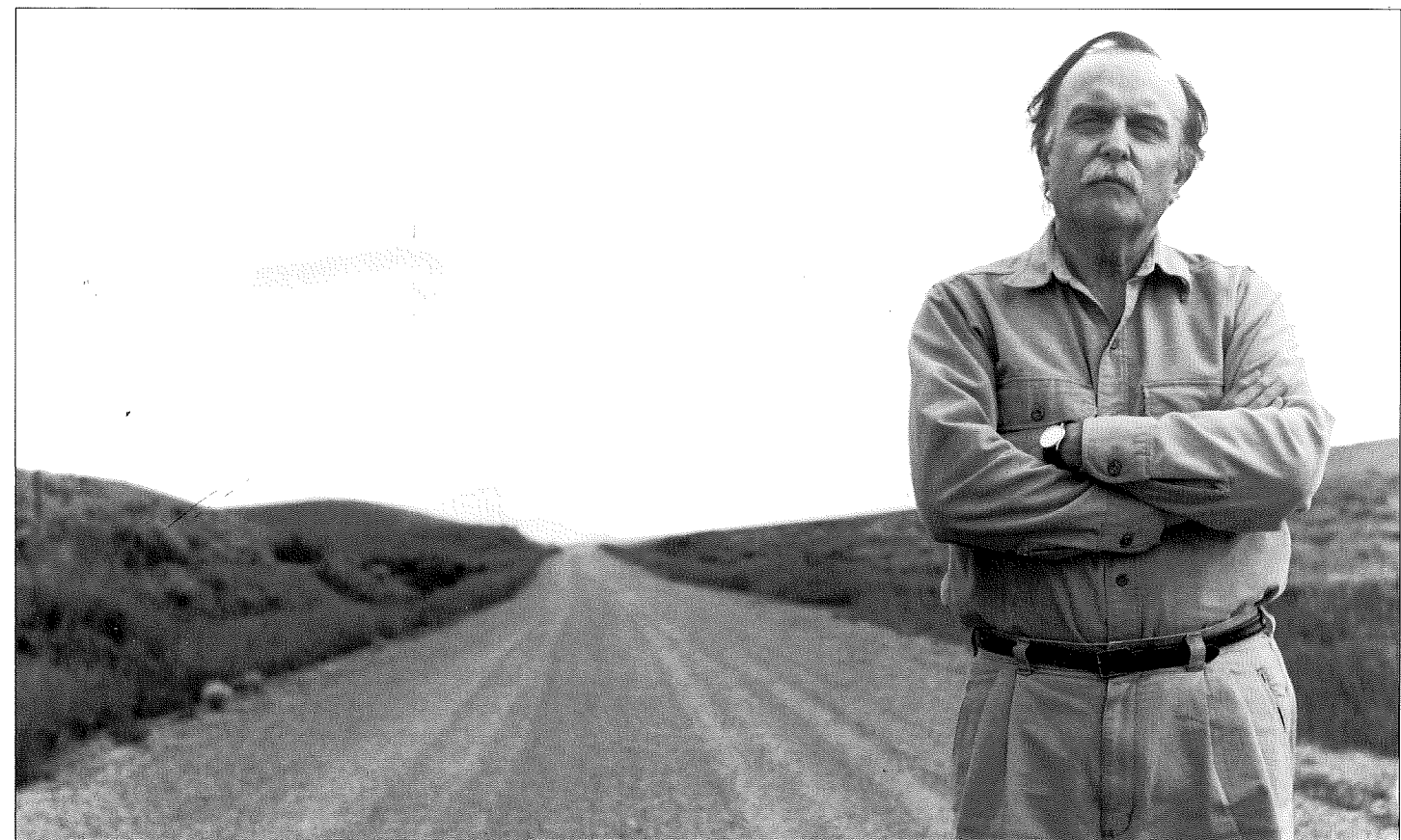
hersengolven die ontstaan wanneer je ontspant met gesloten ogen maar wel wakker bent. Met EEG-apparatuur kan Lucier ze versterken. Omdat de golven een frequentie hebben tussen 8Hz en 13Hz zijn ze niet hoorbaar (het menselijk gehoor neemt geluid waar vanaf 20Hz). Daarom gebruikt Lucier de alfagolven om speakers in beweging te brengen die op hun beurt slagwerkinstrumenten in beweging brengen. Het slagwerk resonanceert mee en maakt geluid. Zelf zit hij doodstil in het midden met elektroden op zijn hoofd. Door zijn ogen te openen stoppen de alfagolven. Als hij ze sluit beginnen ze weer. Zo bespeelt Lucier het slagwerk.

Zowel *Vespers* als *Music for Solo Performer* gaan over akoestische fenomenen. Lucier gebruikt het gedrag van geluid als muzikaal materiaal voor zijn composities.

GELUID IN PLAATS VAN PAPIER

Vlak na de Tweede Wereldoorlog wilden de serialisten met een schone lei beginnen. Karlheinz Stockhausen en Pierre Boulez hadden een nieuwe muziek voor ogen zonder banden met het verleden. In hun seriële composities wordt elke parameter – toonhoogte, dynamiek, klankkleur en duur – in een reeks gerangschikt. Voordat een element opnieuw voorkomt moet de hele reeks gebruikt zijn. Elk element was even belangrijk voor de serialisten. Tonale muziek veronderstelde volgens Stockhausen en Boulez een hiërarchie, omdat sommige tonen minder belangrijk zijn dan anderen. Maar de volledige serialisering van muziek mondt uit in een hermetisch systeem waarin alles vastligt en vrijheid volledig naar de achtergrond verdween.

Lucier had kritiek op het serialisme, omdat hij vond dat het te tweedimensionaal tot stand komt. Daarmee bedoelt hij dat het van te voren is uitgeschreven en het niet gaat om het klinkende resultaat. Zo zegt hij in de documentaire *Music with Roots in the Aether* dat de serialisten 'zo verbonden zijn met

drukwerk, met het schrijven van noten. Als je geen noten schrijft kom je los van het papier, dan denk je niet in twee dimensies. Geluid is niet tweedimensionaal. Geluid straalt alle kanten op. Maar de meeste muziek die we kennen is ontworpen op papier: tweedimensionaal. Als ik niet componeer op papier begin ik te horen wat geluid is, een driedimensionale beweging. Geluiden weerkaatsen rond. Tegen mij aan, tegen jou, en dat voorwerp. Daarin ben ik geïnteresseerd.'

LUISTEREN NAAR DE RUIMTE

In *I'm Sitting in a Room* laat Lucier geluid de vrije loop. In het stuk neemt hij een tekst op. De opname wordt afgespeeld en weer opgenomen, gerecycled eigenlijk. Dat proces wordt her-

haald totdat de tekst niet meer verstaanbaar is. De akoestiek van de ruimte waar het stuk wordt opgenomen bepaalt hoe het stuk verloopt. De tekst is de 'partituur' en het klinkende stuk. Wie het wil uitvoeren leest de tekst voor en volgt de beschrijving:

"I am sitting in a room different from the one you are in now. I am recording the sound of my speaking voice and I am going to play it back into the room again and again until the resonant frequencies of the room reinforce themselves so that any semblance of my speech, with perhaps the exception of rhythm, is destroyed. What you will hear, then, are the natural resonant frequencies of the room articulated by speech. I regard this activity not so much as a demonstration of a physical fact, but more as a way to smooth out any irregularities my speech might have."

Elke herhaling van de tekst is anders, doordat de opname wordt beïnvloed door de akoestiek van de kamer. Stukje bij beetje klinkt het alsof de kamer groter wordt. De lettergrepen worden uitgerekt, de resonantie treedt steeds meer op de voorgrond. Langzaam worden de gesproken woorden onherkenbaar. Lucier stottert, maar de akoestische kwaliteiten van de kamer strijken zijn spraak glad. Er blijven alleen klanken en suggesties van ritmes over. De ruimte wordt hoorbaar; de kamer waar het stuk is opgenomen is een muziekinstrument geworden.

Het stuk is eenvoudig te volgen. In de tekst wordt precies verteld wat er gaat gebeuren. Ondanks dat de afloop eigenlijk al is verkapt, blijft er genoeg over om naar te luisteren. Lucier heeft niet voor niets spraak gebruikt. In spraak zitten veel frequenties, ruis en onverwachte ritmes. Daardoor ontstaat er een gelaagd klanktapijt. Het is wonderlijk hoe Luciers gestotter een ritmische geste wordt. Bij elke herhaling ontvouwt het stuk en gebeurt er iets nieuws. Dat maakt *I'm Sitting in a Room* meer dan alleen een expositie van een fysiek proces. Dat maakt het bovenal muziek. <<

VERDER LEZEN

Lucier, Alvin (2012). *Music 109: Notes on Experimental Music*. Middletown, Connecticut: Wesleyan University Press

VERDER LUISTEREN

Een korte versie van *I'm Sitting in a Room* is te beluisteren op UbuWeb: <http://www.ubu.com/sound/lucier.html>

Een lange versie van *I'm Sitting in a Room* is te beluisteren op Youtube: <http://www.youtube.com/watch?v=2jU9mJbJsQ8>

VERDER KIJKEN

Robert Ashley – *Music With Roots in the Aether*. Alvin Lucier. Te vinden op UbuWeb: http://www.ubu.com/film/aether_lucier.html

LIVE HOREN

Naast een aantal andere werken voert het Ives Ensemble *I'm sitting in a Room* uit op 14 maart in het Muziekgebouw aan 't IJ: <http://bit.ly/1eMmtWT>